

ION CREANGĂ ȘI O VIZIUNE ANECDOTICĂ ASUPRA VIETII

Ion Creangă se situează printre scriitorii, puțini la număr, nu numai în literatura noastră, ci și în cea universală, pentru care viața și destinul propriu sunt privite dintr-un unghi anecdotic, buna dispoziție fiind starea ce-l caracterizează pe individ, indiferent de împrejurări – fie ele vesele, mai puțin vesele ori, dimpotrivă, triste sau amare.

Pentru cine știe să citească printre rânduri și dincolo de ele, viața și opera acestui mare clasic sunt, însă, cu atât mai grave și mai triste, cu cât paginile respiră numai aparent un aer de veselie.

S-a scris mult și s-a glosat pe mii de pagini în marginea operelor lui Creangă, a rădăcinilor lor, atât de puternic autohtone și de populare încât puține lucruri noi se mai pot aduce astăzi în comentariile care se fac.

În ce ne privește, îl vom privi pe scriitor întocmai cum ni s-a părut a-și privi el însuși viața și opera, adică într-o viziune anecdotică.

Diaconul și vânătoarea

Amintiri din copilărie ne dezvăluie un tip pus pe șotii încă din primii ani de viață.

Gustul pentru farse, pentru anecdote și întâmplări hazoase îl va însoți pe Creangă toată viața și din acest punct de vedere (dacă un atare gust aparține în genere prunciei) el a rămas până la sfârșitul zilelor un copil.

O dovadă limpede a acestor spuse o constituie, desigur, momentul intrării lui în conflict cu autoritățile bisericești, în 1868, pe când era diacon la Golia.

Nonconformist din fire, eroul nostru merge mai întâi la un spectacol de teatru și numaidecât devine „ținta” atacurilor unui ziarist (în foaia ieșeană *Convențiunea*) care consideră că „nu stă în uz ca preoții să frecventeze teatrul și, ceva mai mult, fiindcă canoanele bisericești împiedică cu desăvârșire aceasta, apoi noi nu vedem decât un manc (o lipsă) de disciplină din partea acelor care au trecut

peste aceste baricade”.

Imediat are loc o anchetă printre preoți și Creangă răspunde: „Am frecventat Teatrul Național de câteva ori, unde n-am văzut nimic scandalos și demoralizator, ci din contră combaterea tuturor vicțiilor și susținerea a tot ce e just...”.

Scandalul din presă conduce la ordonanța mitropolitului, care decide ca preoții respectivi „să fie oprți de la lucrarea preoției”. Drept urmare „vinovatul” Creangă continuă să meargă la teatru, iar mitropolitului nu-i rămâne alta de făcut decât să-l ierte și să-l reprimească în slujbă.

Litigiul dintre mai-marele bisericii și nonconformistul diacon-scriitor s-ar fi oprit, fără îndoială, aici dacă la puțină vreme după aceea, peste doar două luni, același „împricinat” n-ar irita din nou fețele bisericesti printr-un act cu totul ieșit din comun: o vânatoare sui-generis, cu tragere la țintă exact pe turnul bisericii Golia, unde se adunau de la o vreme numeroase ciori care-l cam enervau cu croncănitul lor pe humuleșteanul doritor de liniște. Alături de biserică, în ograda mănăstirii, despărțit printr-un gard, se afla și spitalul de alienați mintali, cel despre care a scris și Eminescu în *Scrisoarea a III-a*. Intendentul ospiciului a reclamat la *Curierul de Iași* fapta lui Creangă și în numărul 6 al foii cu pricina avea să apară nota *Tragerea la țintă și vânatul de păsări în mijlocul orașului*, în cuprinsul căreia un zelos reporter relatează cum că la Golia „șede un diacon care are și pasiunea de a trage la țintă sau de a vâna păsările. Din nenorocire însă, împușcătura nu lovește totdeauna ținta, și așa se și întâmplă că popa-vânătorul au împușcat o dată în loc de pasere fereastra bisericii ce se afla tocmai deasupra altarului, și altădată a tras chiar deasupra balconului ospiciului; afară de aceasta, nebunii de la ospiciu se spărie foarte mult, și nu credem că slobozirea puștilor va fi un mijloc pentru a-i însănătoși”. Grijiuli gazetar! Urmează o nouă sancțiune (de suspendare de la slujbe) și o nouă grațiere.

Lucrurile rămân calme până în toamna lui 1870 când Creangă se hotărăște să părăsească Golia și, cu aprobarea ministerului, face un schimb de posturi cu Gh. Ienăchescu, institutor la Școala primară sucursală nr. din Sărărie, iar scandalul cel mare și ruperea definitivă de lumea preoților va avea loc în primele zile ale lui august 1871. Atunci, spre surprinderea tuturor, humuleșteanul a apărut pe stradă cu barba, mustățile și părul tăiate (pe atunci preoții purtau o coadă împletită canonică pe spate) și apoi a intrat la Golia, spre surprinderea tuturor – și a credincioșilor și a preoților. Ce a urmat este ușor de bănuț: o reclamație la mitropolit, o anchetă și, în final, o decizie: „să fie oprit de lucrarea diaconiei”.

Argumentele pe baza cărora se propunea sancțiunea cu pricina ne fac astăzi, din perspectiva timpului, să zâmbim: „...pentru că au mers la teatru și apoi la cercetare au culețat a susține că acolo a găsit moralul dumnezeiesc; pentru că au slobozit cu pușca asupra bisericii; pentru că după aceea nici nu trăiește cu soția lui și încă ș-au tuns părul”.

Un institutor original

Ce a făcut ca la cursurile lui Creangă să vină, potrivit mărturiilor contemporane, un foarte mare număr de elevi (deși, se știe, scriitorul n-avea studii speciale și pregătire anume pentru învățământ) nu e greu de răspuns: modul cu totul original de a-și ține lecțiile și de a se face iubit de copii, apoi pregătirea pe care le-o asigura acestora.

Și cum despre activitatea lui de învățător se pot găsi destule amănunte în monografiile ce i-au fost consacrate, să ne mărginim a consemna doar una din amintirile unui contemporan, Grig. I. Alexandrescu. O amintire sugestivă, între altele, pentru capacitatea lui Creangă de a se face înțeles de către copii (la urma urmei o calitate fundamentală pentru cine lucrează cu elevii). „Ca institutor – zice amintitul contemporan al învățătorului – era iubit de copii, căci era șagalnic și bun la inimă.

– Măi țacă, ian fă la tablă pe cracanatu (M): ian fă pe bândăhănosu (B), pe ghebosu (G); pe covrigu (O) și așa fiecare literă avea o poreclă și elevii învățau cu drag”.

Din cea de a doua ipostază a omului de la catedră – aceea de autor de manuale școlare (pe care, nu încape vorbă, istoria învățământului românesc nu le va putea niciodată ignora) am reținut un moment care este memorabil nu doar pentru insolitul lui, ci și pentru caracterizarea omului în care colegii lui vedeau un „chitibușar” și un meticulos fără pereche.

În fond întâmplarea (care a căpătat, fără voia lui Creangă, un aspect anecdotic) avea un substrat cât se poate de serios. Să-l lăsăm însă, pe Theodor Speranția s-o relateze și să-l credem când spune că a auzit-o și el povestită chiar de față cu „eroul” ei:

«Cartea de citire hotărâseră s-o facă în timpul vacanței celei mari, la Ungheni.

Împreună cu Creangă mai erau: Preotul Gh. Ienăchescu, Vasile Receanu și Const. Grigorescu. D. Const. Grigorescu este azi singurul în viață. Nu-mi aduc aminte dacă mai era cineva cu ei. Nu știu, era sau nu era Ioan Darzen... (...)

– Ei, zice Creangă, așezându-se pe scaun la masă, haide să începem. Citesc deodată eu, pe urmă or mai citi și alții.

Creangă deschide un caiet.

Toți ceilalți s-așază pe scaune să asculte cititul și să discute unde o să fie nevoie.

Creangă își face cruce și începe: Doamne ajută!

– Titlu: *Inul și cămașa*. Ascultați?

– Da, ascultăm, zi-i.

– Ei. *Inul și cămașa*:

...Din in ca și din cânepă, tot pânză se face... A!... stai cum vine aice: „Din in ca și din cânepă tot pânză se face?...”

Cum vi se pare vouă? Ian ascultați: Din in ca și din cânepă, tot in ca și din cânepă?... Din in?... Din in?... din in ca și din cânepă?... din cânepă... Din in ca și din cânepă, tot pânză se face...

– Ei, dar dă-o dracului, zice Const. Grigorescu, ce tot o frământă și-o învărtești atâta!...

– Ei, ascultați cum vine, – zice Creangă: Din in ca și din cânepă tot pânză se face...

– Ei, cum vine, cum vine!... dac-o tot sucești acolo... adaugă C. Grigorescu.

– Ei, lasă-l, să vadă cum vine, zice preotul Ienăchescu, scotând portabacul să-și facă o țigară.

Creangă își pune mâinile la urechi și citește împreună cu diferite întreruperi și diferite accentuări de cuvinte: *Din in ca și din cânepă tot pânză se face...»*

Și repetiția lui Creangă, zice Grig. I. Alexandrescu ține cam un sfert de oră. Neputând să-l scoată dintr-ale lui pe Creangă, cei trei se strecoară pe rând afară, schimbă câteva vorbe, apoi îl lasă pe colegul lor în încăpere și «se duc prin sat, se duc de fac baie în Prut, se întâlnesc cu prieteni, cu doamna Ienăchescu, cu doamna Grigorescu, cu nu mai știu cine: se duc la restaurant și beau bere. Receanu cere niște șuncă, Grigorescu și Ienăchescu cârnați cu hrean, se începe și nițel joc de cărți, cunoscutul ghiordun de la Iași, în sfârșit se fac orele aproape opt, când își aduc aminte de Creangă:

– Aoleu, ce ne facem?!... Se supără Creangă, se supără de nu-l mai împaci! Haidem la el...

– Ce să mai mergi, crezi că-l mai găsești?... S-o fi dus acasă...

– Aș, dus!... Haide să mergem, zice Ienăchescu și o apucă înainte. Ceilalți, hai și ei. Merg, merg și ajung la poarta casei. De la poartă încep s-o ia încet, calcă-n vârful degetelor.

Merg și ascultă. Liniște! Ușa la casă, deschisă. S-a dus!... A plecat... Mai merg. S-apropie de ușă.

Receanu s-a urcat pe prispă, pe târnaț, stă și ascultă.

Ceilalți s-apropie și-l întreabă prin semne.

Receanu răspunde tot prin semne că: nimic.

S-apropie și ceilalți și ascultă. Nimic, nu s-aude nimic.

– Hai să intrăm, zice Grigorescu și urcă pe prispă; dar atunci s-aude din casă:

„Din in ca și din cânepă, tot pânză se face”.

Creangă și politica

Om de lume, așadar dornic să fie cât mai mult și cât mai des printre oameni, să asiste la spectacolul înfruntărilor de tot felul, adică acolo unde se dezvăluie moravuri și caractere și se cunosc mai bine indivizii, autorul *Amintirilor din copilărie* a făcut într-o vreme și politică. A făcut, e un fel de a spune, pentru că modul în care s-a produs el numai politică nu poate fi.

Pentru ieșenii care i-au fost contemporani trebuie să fi fost o plăcere rară să-l fi văzut pe acel popă gras, burduhănos, cu plete și barbă, amestecându-se printre alegători, înghesuindu-se prin mulțime, făcându-și loc cu coatele spre tribună și apoi urcându-se la ea spre a rosti o cuvântare, dacă cuvântare se va fi putut numi „rostirea” lui țărănească, deschisă și pe înțelesul tuturor.

Simpatiza cu liberalii, probabil i se potriveau mai bine felului său de a gândi, prin concepția și promisiunile pe care aceia nu încetau a le face în adunăturile populare. Dar, de fapt, azi nici nu mai interesează de care partid se ținea aproape Creangă, cât cele câteva amintiri anecdotice păstrate de contemporani, dintre care cel puțin două au fost așternute pe hârtie și le-am putut, astfel, afla și noi.

Înainte de toate replicile humuleșteanului, rostite în câteva împrejurări, au rămas de pomină. Intrase în uz ca după orice cuvântare, în încheiere cel care o rostea să spună „Trăiască Majestatele lor Regele și Regina! Trăiască România”. La o întrunire, ne spune un martor ocular (N.A. Bogdan), după multe minute de plictiseală în care cei prezenți ascultaseră discursul lălăit al unui „doctor-belfer de prin Muntenia”, eroul nostru „se ridică în picioare în mijlocul discursului doctorului, și făcu următoarea întrerupere:

– Știi una, doctore! zi-i „Să trăiască Majestatele lor Regele și Regina, și să Trăiască România” și încheie! Că restul discursului d-tale îl pricepem noi...”. Se înțelege că „prin poznașa glumă a lui Creangă publicul scăpă de-a mai asculta toată pătăria ce doctorul i-ar mai fi îndrugat”.

Și același memorialist al vremii adaugă:

„Tot atunci, începându-se votarea unei chestii, când ajunse ca biroul să întrebe și pe Creangă de e pentru sau contra, Creangă răspunse:

– Apoi eu, d-lor, sunt *pentru contra*...”

Dar expresia care pretind junimiștii a fi fost rostită de Creangă la o întrunire (și care nu numai că a făcut înconjurul lașilor, ci l-a și inspirat pe Iacob Negruzzi într-o „copie după natură” pe care a scris-o în acea perioadă) ar fi fost asta: „N-ar fi rău să fie bine”.

Cu meticulozitatea și fidelitatea care-l caracterizează în scris, Negruzzi creează un întreg cadru versificat în care s-a desfășurat întrunirea la care a participat și părintele Smântână (poreclit așa de junimiști pentru motive pe care le vom enunța mai la vale; dar, oare, numai junimiștii îi ziceau așa, nu cumva și ceilalți ieșeni?).

„Decorul” descris de Negruzzi pare desprins direct dintr-o piesă arhicunoscută a lui Caragiale, deși n-are nici pe departe dinamismul și nici amploarea tablourilor de acolo.

Din motive lesne de înțeles din „Electoralele” amintitului junimist nu ne vom opri decât asupra scenei în care avem referirea directă la eroul nostru:

«Strigă-n stânga glasuri multe, însă prezidentul sună Clopotelul, și-i îndeamnă toți tăcere să păzească Căci *părintele Smântână* acum vrea să le vorbească.

– „Fraților! începe-acesta, mânecele suflecând Și potcapul ce-l apasă mai pe ceafă așezând, Frați iubiti, eu știu desigur că voi toți gândiți ca mine Că-n iubita noastră țară n-ar fi rău să fie bine, Pentru asta, fără ură și cu gând împăcăcios Cum stă scris în evangheliu c-a zis chiar Domnul

Cristos

Să fim toți cu înfrățire și ca frați să ne-nțelegem, Dintre noi pe cel mai vrednic, deputat ca să-l alegem. Însă pentru a-l cunoaște, nu voim a cerceta Vârsta lui și meseria, ci de-și ține legea sa Cum stă scris, dacă postește și de s-a spovăduit, Dacă dă de paraclisuri și se-nchină umilit, Căci trăim ca-n vremi păgâne, oamenii nu mai sunt buni,

Nu mai au credința veche ca odată la străbuni.

Preoții prea mică leafă au, bisericile toate

Chiar în zi de sărbătoare rămân astăzi deșertate

Discul gol e până-n funduri” – „Ai vorbit destul, părinte!

Unul curmă din multime, părinteștele-i cuvinte
 Sus de pe amvon le spune, aici nu se potrivesc...”
 – „Taci, creștin fără credință și mă lasă să sfârșesc,
 Strigă popa cu mânie, pe un om vrem a alege
 Care-ntrând în Adunare va propune-o nouă lege
 După care toți românii să se-ntoarcă la credință
 Cum era odinioară, cu plecare, umilintă,
 Însă nu cum este astăzi...” – „Dă-te jos de la tribună,
 E destul”, mai multe glasuri, iarăși președintele sună
 Clopoțelul și-i invită ca să tacă și s-asculte,
 Însă dintr-o parte-a salei se ridică glasuri multe
 Care strigă tot mai tare: „Jos, destul, sfinția ta!”
 Altă parte îl susține: „Sus, părinte, nu te da,
 Ei voiesc gâlceavă numai”. Popa cearcă să vorbească
 Însă vuetu-i prea mare și-i silit să părăsească
 Locul său de la tribună; iar strigarea nu-ncetează»
 etc., etc.

Nu încapă niciun dubiu: adunările cu pricina trebuie să fi fost un spectacol la care, în ciuda vacarmului și înghesuiei, merita să mergi, fie și numai pentru a ieși din monotonia vieții de fiecare zi.

Marele humuleștean la „Junimea”

«Când a venit Creangă la **Junimea** – ne spune unul din memorialiștii celebrei Societăți literare, George Panu – și a citit el singur poveștile, a fost o adevărată sărbătoare».

Dar tot un fel de sărbătoare era și când marele humuleștean venea fără povești și fără intenția de a citi ceva, fiindcă junimiștii îl atacau imediat: „– Creangă, ce ne-ai adus pentru astă seară?”. Iar el răspundea imediat: „– N-am adus nimic, dar dacă voiți să vă spun o anecdotă”. Și, se înțelege, toți literații de acolo deveneau numai ochi și urechi la întâmplările „luate din popor și reproduse aproape textual”, cum zice același Pann, care ne mai dă și amănuntul nelipsit de semnificație: „Creangă avea la **Junimea** povești scrise și povești spuse. Acele ce nu le putea scrie și publica din cauză că erau *corozive* (prin cuvântul *coroziv* la **Junimea** se înțelegea *măscărcios*) el le istorisea”.

Făcând un salt în timp și în spațiu și imaginându-ne, chiar și pentru o clipă, una din acele seri *junimiste*, devenim numaidecât martorii unei ambiante de bună dispoziție, dar și ai unei istorii anecdotice a literaturii care se scrie sub ochii celor prezenți.

Departate de a fi un bufon al grupului, Creangă devenea ad-hoc „motorul” unei atmosfere destinate, care spărgea canoanele ședințelor literare obișnuite și care imprima clipei o seninătate de umor natural necontrafăcut, cu limpezime de cleștar, întocmai cum se află acesta în popor și cum, ca nimeni altul, scriitorul din Humulești știa să-l culeagă, să-l depoziteze în suflet și, în anume împrejurări să-l ofere spre degustare și mai noilor lui colegi din rafinata societate literară în care abia fusese acceptat.

„Când intra Creangă la **Junimea** și dacă nu era altceva de făcut – își amintea, nu fără o undă de nostalgie față de ireversibilitatea acelor seri, George Panu –, atunci dl. Pogor, care gusta cel mai mult dintre noi poveștile sărate ale lui Creangă, îi zicea:

– Creangă, ia spune-ne o poveste!

– *Pe ulița mare sau pe ulița mică?*

– *Pe ulița mare*, strigau mai mulți.

O explicație a acestor cuvinte, păpușarii (cei care umblau cu hârzobul cu păpuși în timpul carnavalului) aveau două feluri de piese pe care le jucau; unele *corozive* și altele pentru copii. Când chemai un păpușar acasă, el se uita întâi la persoanele prezente și dacă nu-și explica bine situația, întreba:

– Cuconasașule, *pe ulița mare sau pe ulița mică?*

– *Pe ulița mică*, se grăbea stăpânul casei să spună.

Junimea prefera *ulița mare*, căci celelalte povești se publicau în **Convorbiri**.

Și atunci Creangă începea să spună *povestea lui Ion cel prost* sau chiar *povestea lui Moș Nichifor*, însă cu versiuni și detaliile alte decât în cea publicată.”

Să înțelegem de aici că povestitorul ar fi frizat, prin spusese de acolo, vulgaritatea și obscenitatea? Ar fi cu totul deplasată o asemenea concluzie. Mai degrabă poate fi vorba de *un farmec aparte* al istorisirii ca atare, abia mai apoi de conținutul intrinsec, al factologiei, poveștilor. Și din acest punct de vedere Creangă era neîntrecut și nici nu erau semne că s-ar fi putut ivi prea curând un rival cu care s-ar fi putut întrece.

Nu întâmplător, parcă venind în completarea gândurilor lui George Panu, un alt junimist, pe care l-am mai citat, Iacob Negruzzi avea să scrie: „Ce fericită achiziție pentru Societatea noastră acea figură țărănească și primitivă a lui Creangă! Tobă de anecdote, el avea totdeauna câte una disponibilă, fiind mai ales cele „corozive” specialitatea sa, spre marele haz al lui Pogor, al lui Lambrior, ba se poate zice – afară de Naum – al tuturor junimiștilor. Când râdea Creangă, ce hohot puternic, plin, sonor, din toată inima, care făcea să se cutremure peretii! Singur râsul lui înveselea Societatea fără alte comentarii!”.

Tot astfel va fi răs, de bună seamă, Creangă și în seara în care a câștigat pariul pus cu Vasile Pogor, căruia i-a jucat o farsă ce a făcut repede înconjurul lașilor acelei vremi. Un anume C. Săteanu (care va fi fost, poate, pseudonimul cuiva) ne relatează cum, într-o seară autorul **Amintirilor** și al lui **Harap Alb** a ajuns la o prinsoare cu Pogor: anume că acesta din urmă va sparge perja (pruna) fără voia lui. Prilejul de a-și pune planul în aplicare i s-a ivit marelui povestitor tocmai într-o seară în care s-a anunțat venirea lui Petre Carp la **Junimea**; atunci „ghidușul” și „poznașul” a aranjat cu servitorii să-i primească pe membrii Societății într-o cameră vecină cu aceea în care se țineau ședințele (sub pretextul curățeniei) și să-i țină acolo o vreme – răgaz în care Creangă a „garnisit” toate scaunele cu prune. Dar mai departe să-l lăsăm pe memorialist să ne dezvăluie pățarania exact din punctul în care literații, dimpreună cu Petre Carp, au pătruns în sala cu prunele: „Deodată Creangă se ridică din ungherul său și știind că la **Junimea** anecdota primează, ceru voie asistentei să spuie „Ce-a pățit popa de la Neamț, în noaptea Sfântului Toma”. Și humuleșteanul, potrivit planului său bine întocmit, începe să povestească, scontând pe efectul ultimei părți a narațiunii lui în care zicea: „Când popa, în glasul lui nazal, dar creștinesc, ajunse la pasagiul: «Avraam care a născut

pe laaacoov, carele a născut pe Isaac...» deodată lumânărica (la care citea preotul, *n.n.*) se stinse și sfințenia sa nu mai putea continua cu cetania din ceaslov. Grăbit și enervat și destul de necăjit, sfinția sa strigă repede către dascăl:

– «Dascăle, aprinde repede un chibrit ca să văd care... a mai născut și pe Isac!».

Și cel care rememorează întâmplarea adaugă:

„În spațiul punctual Creangă, cu umorul lui natural și ilariant, a întrebuițat... o enervare clasică care a produs un răs homeric printre junimiști.

Pogor, care de felul lui era neastâmpărat și care la orice glumă se tăvălea de răs în locul în care se afla, la auzul acestui... intermezzo neașteptat sărise de pe scaun ca un diavol. Deodată Creangă întrerupându-și narațiunea – care de altfel era terminată în mod tendențios – se apropie de Pogor și luându-l deoparte îi spuse încetșor:

– Coane Vasile! Ți-am făcut pozna. Ai spart perjele cu... șezutul, cum ne-a fost vorba.

Și luându-l pe Pogor încetinel îl duse la scaunul de pe care a sărit și-l făcu să vadă că din perjele pe care le-a așezat cu atâta îngrijire, a făcut o adevărată chisăliță (compot)».

Oricum, nu se poate spune că autorul *Caprei cu trei iezi* n-a fost un om delicat și discret, preferând – în bunul lui simț țărănesc – să se bucure fără publicitate de reușita farsei.

La urma urmei era și aici vorba de o „înțelegere” între doi oameni de onoare și de cuvânt, iar câștigătorul pariului își respectă promisiunea până la ultima ei literă...

Un gurmand de notorietate

Creangă știa, precum odinioară Costache Negruzzi, să se bucure de toate ale vieții, dar mai ales îi plăcea să mănânce bine și pe săturate. Apetitul pentru mâncărurile gustoase și pentru mesele îmbelșugate îl avea din copilărie și dacă e să dăm crezare amintirilor Smărăndiței, consemnate prin 1920 de P. Gheorgheasa și Eugenia N. Posa în revista „Ion Creangă”, încă de pe atunci îi plăceau „bucățile bune”, iar fetele din sat căutau să-l *îmbucărească* cu ce aveau mai ales: „smântânică” (de unde, poate și porecla de „popa Smântână” de mai târziu, *n.n.*), alivenci, plăcincioare. Aceeași Smărăndiță, eternizată în *Amintiri*, exclama, ajunsă la anii maturității: „Bietul Creangă, câte bunătăți de-al de acestea și câți porci fripți n-a mâncat el de la Axenia Bordeianului, care-i purta sâmbetele mai mult ca celelalte fete!”. Mai târziu, după plecarea din sat, la revederea locurilor copilăriei cu prilejul unor vizite pe meleagurile natale, potrivit aceleiași tovarășe de năzdrăvenii din anii prunciei, Creangă își trăgea toate neamurile și pe toți prietenii și cunoscuții, puneu un bureu cu vin într-o căruță și cu lăutari în frunte, se suia pe dealul Humuleștilor și țineau petrecerile câte o săptămână încheiată. Apoi o lua cu colinda pe la mănăstirile Neamțu, Secu, Agapia, Văratice. Trecea apoi la Pipirig, Largu și așa mai departe pe unde avea neamuri sau cunoscuți.

Să înțelegem de aici că epicureanul Creangă o ținea tot într-un zaiafet ar fi, desigur, o imensă greșeală căci,

iubitor de mâncăruri bune, cum spuneam, el nu este un chefliu în înțelesul comun al cuvântului, mărturiile că ar fi fost văzut turmentat vreodată lipsindu-ne cu desăvârșire.

În materie de mâncăruri prefera – se putea altfel? – preparatele tradiționale românești, cu care era obișnuit din copilărie. Când nu și le putea prepara singur, căuta tocmai acele localuri unde știa că se poate bucura de ele, indiferent că băutura era și ea una tradițională sau nu.

N.A. Bogdan, care a avut prilejul să-l însoțească pe eroul nostru într-o călătorie la Târgu Ocna, i-a fost și tovarăș la o masă servită în birtul gării. Acolo, ne spune acest comesean, Creangă a consultat lista de bucate și, după ce a chibzuit o clipă, i-a cerut chelnerului să-i aducă toate cele șase feluri de bucate înscrise în meniu, nu înainte de a-i atrage atenția slujbașului acela că „porțiile să fie cum se cade, nu numai unse farfuriile!”.

Pe scurt, Creangă ar fi mâncat atunci „cu o plăcere, cu un gust nespus”; un bulion, apoi un borș de pui, *uneingemacht* (friptură nemțească, *n.n.*), costițe cu mazăre, friptură la tigare, friptură de frigăroi. Apoi a băut „ceva mai puțin de-o jumătate de oca de vin alb, vechișor” și s-a sculat de la masă „mai ușurel decât cum era când se pusese”.

În continuare, cei doi iau o trăsură și pe drum neostoitul Creangă cere să oprească la o crâșmă unde bea aproape o cofiță întreagă de apă.

Surprinzând mirarea camaradului de drum, însetatul călător se simte dator cu o explicație. „– Hehei, băiete dragă – zice el – așa mănâncă și așa bea românașul adevărat, cel născut și crescut la coarnele plugului, nu ca fârlifuşii de pe la târguri, crescuți în bumbac –, cari numai parcă tot bumbac mănâncă și bumbac se trezesc într-o zi în loc de carne și oase!...”.

Un alt coleg de călătorie, de astă dată în trenul de București, Ioan S. Ionescu, relatează cum pe Creangă l-a apucat pofta de cântat la vagonul de dormit. „...când m-am trezit – notează el –, era 4 ceasuri și trecusem de Buzău și el cânta înainte; mi-a spus că a ajuns cu cântecul la prohodul cel mare, dar în timpul aista el măncașe pui și băuse cele trei garafe de vin ce mai aveam”.

Și aici explicația e dată simplu de călătorul gurmand: „– Apoi, mă băiete, eu am făcut trei treburi deodată: am mâncat, am băut și am cântat”.

Într-o altă împrejurare, după o zi de muncă neîntreruptă, de la șase dimineața și până la opt seara în tipografie, Creangă, ne spune același Ioan S. Ionescu, „a trecut peste drum la locanta unui fost arendaș de moșie scăpătat, Alecu Dimitriu, el ceru ca să-i facă un frigăroi și când i se aduse friptura și întrebă prețul, care i se răspunse că costă 50 bani, el mai ceru încă una, și încă una, și tot așa până ce i se aduse cinci fripturi, pe care le puse pe o măsea; când ceru a șasea friptură și i se răspunse că nu mai are carne, atunci se înfurie grozav, înjură pe birtaș, îi aruncă banii și ieși bodogănind.

A doua zi mă întrebă bătrânul birtaș că cine a fost domnul acela gros, gras și bălan, care a ieșit de la mine și a venit să mănânce la el, că s-a speriat de cele ce

văzuse la dânsul.

– „Mi-a mâncat trei kile de carne în cinci fripturi mari, căci îmi zisese că îmi dă zece bani la friptură mai mult, numai să i-o fac mare, și la urmă m-a batjocorit zicând că pleacă rupt de foame din locanta mea. Vai de mine că nu am văzut de când sunt așa om mîncăcios!”

La rîndul lui, Th. D. Speranția povestește cum i-a fost dat să se ospăteze, împreună cu Creangă, cu raci, prilej cu care marele scriitor „a mâncat tot castronul și i-a mâncat și pe cei care rămăseseră în farfuria mea”.

C. Săteanu, citându-l pe profesorul ieșean Ștefan Drăghici, relatează chiar despre o călătorie, ultima, a scriitorului prin mai multe localuri în noaptea de Sfântul Vasile, premergătoare morții lui Creangă.

Primul popas l-ar fi făcut într-o franzelărie, unde autorul „Amintirilor” ar fi înfulecat „una după alta” mai multe „crafle” umplute cu povidlă și cu dulceață și pudrate cu zahăr, după care ar mai fi luat și la pachet vreo douăzeci de bucăți. A doua oprire are loc la băcănia lui Petru Șoituz – loc unde Creangă ar fi băut trei coniaci („căci se pare că se simțea cam umflat și greoi după craflele consumate”). De aici, scriitorul ar fi dorit să meargă la Bolta Rece pentru a bea un păhărel de Cotnari, intenție care n-ar mai fi fost pusă în practică, iar cei doi s-au despărțit.

Ulterior, zice același C. Săteanu, „am aflat că a mai mâncat de seară nu știu câte din testemeaua sa încărcată cu crafle de la Szakmary. Aluatul fiind proaspăt cred că i s-a aplecat greu”.

O ciudățenie: Motanii

Să fi fost Creangă un ins care în ceasurile de singurătate prefera să stea în compania motanilor, să-i fi considerat mai buni și mai fideli prieteni decât pe oameni? Se poate interpreta și așa dragostea povestitorului pentru feline, deși, se știe, nu era însingurat, mulți dintre contemporanii lui putându-se lăuda, peste ani, că i-au trecut pragul vestitei bojdeuci din mahalaua Țicăului.

Oricum ar fi, rămâne, totuși, o ciudățenie că autorul **Soacrei cu trei nurori** și al **Caprei cu trei iezi**, scriitor care nu și-a alterat toată viața cu nimic condiția lui de țaran, a putut avea o pasiune atât de mare pentru feline când, este îndeobște cunoscut, țaranul are înclinație să crească alte animale, mai folositoare și de pe urma cărora are de profitat (oi, capre, vaci etc. etc.).

Tovarășa lui de școală și de copilărie, Smărăndița rămânea uimită când, după multă vreme de la plecarea lui Creangă din Humulești, îl reîntâlnea în compania pisicilor.

Rechemând, după mai bine de trei decenii amintirea, fata popii din Humulești „reconstituie” în limbajul-i țărănesc și scena ivirii motanilor pe când se afla în vizită la consăteanul ei: „După masă numai ce-mi spune: «Am să-ți arăt și averea mea». Și începe a striga: Vasilică, Todirică... și ce să vezi? Vreo 20 de mâți și mâțe, care de care mai frumoși și mai grași, încep a da buluc în casă și care cum intra, odată să și azvârlea ori în brațele lui Creangă, ori pe umeri, așa că în scurt nu-l mai vedeai dintre mâți.

Apoi Creangă a început să le dea din resturile de la masă pe rînd, la fiecare, câte o bucătică; iar mâții naibei așteptau ca niște copii cunoscuți ca să le vină rîndul și nici unul nu îndrăzne să ia pe altul pe dinainte (...) Mai ales avea un motan care deschidea ușa ca și un om”.

Astfel, printre motani, îl găseau pe Creangă și prietenii ieșeni care, nu de puține ori și nu fără a se amuza de fiecare dată, îi făceau câte o nevinovată farsă, precum aceea povestită de C. Săteanu. „Când coboram de la Ion Nădejde sau de la V. Morțun din Sărărie – zice el – ne abăteam pe la «bojdeucă»; îndemnat de Ed. Gruber, doctorul M. (un tip care știa să imite foarte reușit lătratul câinilor, *n.n.*) de la gard, începea să latre, stîrnind motănimia lui Creangă, care făcea mare haz”.

Anecdota – o „mască”?

Nu este deloc exclus ca vorba de duh, pilda cu haz, învățătura trasă din pătaniile de tot felul să fi fost în rostirea lui Creangă o mască a omului, altfel grav și profund, cu percepția dimensiunii tragice a existenței (deși n-a mărturisit-o niciodată).

Sau, poate felul de a fi al „ghiorlanului” (cum, auto-ironic, își spunea când venea vorba despre scriitori și literatură) nu era decât o prelungire firească a modului de existență țărănesc, purtat în sânge de zeci de generații.

Adevărul exact nu-l vom ști niciodată.

Oricum am lua-o și oriunde am vrea să ajungem însă până la urmă ni se relevă un adevăr atât de evident încât enunțarea lui aproape că ne înfioară prin banalitatea expresiei: Creangă avea o viziune anecdotică asupra existenței. Și faptul acesta se poate deduce din însuși felul lui de a fi, dar mai ales de a se exprima aproape întotdeauna prin anecdote și pilde, prin snoave ori „istorii” auzite ori, cine știe, poate chiar inventate de el. Era, desigur, și acesta un mod indirect de a-și exprima o opinie. În locul povestitorului lăsa să vorbească „pilda”, experiența altora. Bunăoară, povestea sfârâiacului, relatată de Artur Stavri și Mihail Sadoveanu (cu țiganul care se lăuda că-i meșter mare și se pricepe la potcoave, pentru ca în final să nu poată face decât un „sfârâiac” – un nimic care, trecut prin foc și apoi pus în apă rece sfârâie) e relatată de Creangă pentru a-și „ascunde” părerea despre cutare bucată literară citită în cenaclul alcătuit ad-hoc în casa lui Beldiceanu; în altă parte, la o întrunire cu fețe scriitoricești din București, întrebat fiind pe unde a mai umblat și pe cine a mai văzut, răspunde cu exemplul femeii care spune că la biserică nu era decât ea și fiică-sa, restul prostime; cutător inși care bat apa în piuă la o întrunire el le dă pilda cu păgubașul lipsit de înțelepciune care, neatent la ce i s-ar mai putea întâmpla în continuare, este furat a doua oară etc. etc.

Neîndoios, în Creangă avem nu numai expresia particulară a inteligenței, umorului și anecdoticului popular românesc, ci și treapta superioară la care acestea au putut ajunge în veacul XIX.

Omul, ca și opera lui, este inimitabil și de nezdruccinat din galeria marilor figuri ale literaturii noastre.